

Slováci na českém trhu práce

Česká republika díky své poloze ve středu Evropy byla vždy atraktivním místem pro cizince na trhu práce. Obzvláště **zaměstnávání Slováků v Čechách** má dlouholetou tradici. V současnosti je počet pracujících cizinců tak vysoký, že se bez nich hospodářství České republiky prakticky již neobejde.

V dobách existence společné republiky byl dominantní hlavně migrační proud Slováků, kteří hledali pracovní uplatnění v Čechách. Podle údajů o dojíždě ze Sčítání lidu, domů a bytů (1961, 1970, 1980, 1991) vyplývá, že největší počet ekonomicky aktivních Slováků hledal uplatnění na trhu práce v padesátých a šedesátých letech 20. století. Se zlepšujícím se vývojem slovenského hospodářství a se získáním trvalého pobytu v Čechách tento počet klesl z 88,2 tisíc v roce 1961 na 30 tisíc v roce 1991.

Nejintenzivnější vyjíždka za prací v tomto období byla z okresů severní části Slovenska, jmenovitě nejvíce z okresu Čadca, Senica, Žilina a Poprad. Více než pětina pracujících dojíždějících osob ze Slovenska byla zaměstnána v Praze, a to hlavně v odvětví stavebnictví a ve federálních orgánech. Z hlediska územní koncentrace však

nejvíce ekonomicky aktivních Slováků (35 %) pracovalo v ostravské aglomeraci převážně v hutnických podnicích a v těžbě černého uhlí.

Změny na trhu práce po rozpadu ČSFR

S ohledem na dlouhodobé vzájemné pracovní vazby mezi oběma republikami byla v době rozdělení patrná snaha o jejich zachování. Proto byla dne 29. 10. 1992 uzavřena Smlouva mezi Českou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů na dobu neurčitou. Podle ní Čech či Slovák pracující na území druhého státu nepotřeboval pracovní povolení k zaměstnání tak, jak tomu bylo u ostatních pracujících cizinců, stačila pouze registrace na územně příslušném úřadu práce. Migrační pracovní toky mezi oběma státy nebyly nikterak regulovány, což

způsobovalo obzvláště v dobách recese hospodářství výrazné pnutí na trhu práce mezi nezaměstnanými a pracujícími Slováky.

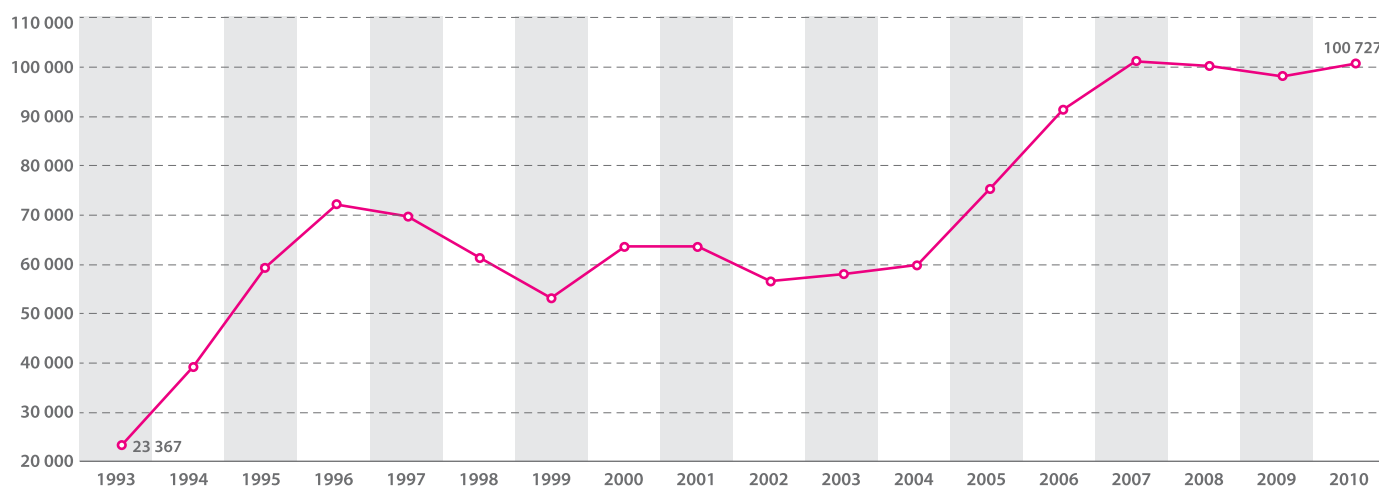
Těsně před rozpadem ČSFR bylo u nás zaměstnáno zhruba 20 tisíc Slováků. Rok 1993 probíhal ve znamení výrazných migračních toků mezi oběma státy a zvýšil se také počet žádostí o změnu státního občanství. Počet ekonomicky aktivních Slováků poté strmě narůstal, a to především v důsledku odlišného vývoje hospodářství v obou zemích. Svého vrcholu dosáhl v 90. letech, ve 3. čtvrtletí roku 1997 (74,2 tis.), poté vzhledem k restrukturalizaci hospodářství ČR byl zaznamenán výraznější pokles. Na konci roku 1999 u nás bylo zaměstnáno 53,2 tisíc Slováků a dalších 6,6 tisíc pracovalo na živnostenský list. Jejich podíl na pracovní síle ČR na konci roku 1999 tak dosahoval 1,2 %.

Z hlediska územního rozložení v 90. letech relativně klesal význam pohraničních okresů, a to ve prospěch velkých českých měst (Praha, Ostrava, Brno). Změnila se také cílová destinace pracujících Slováků v pohraničí, kdy začaly více dominovat jižní moravské okresy – Hodonín, Břeclav.

Ve sledovaném období převládaly dělnické profese (ve stavebnictví a v průmyslu), nicméně i s ohledem na politický vývoj na Slovensku byl v Česku zaznamenán příliv kvalifikovaných vysokoškolsky vzdělaných osob, a to především do oblasti kultury, vědy či zdravotnictví.

Na počet, rozložení i kvalifikační strukturu mělo v tomto období vliv také udělování českého občanství Slovákům. Proto se v oblastech, kde došlo k poklesu jejich počtu či ke změně jejich struktury, nemuselo nutně jednat o zpětný návrat Slováků do vlasti.

Vývoj počtu zaměstnaných občanů Slovenska v České republice v letech 1993–2010

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 1999 a 2011

Další změny po roce 2000

Na počátku nového milénia se u nás počet ekonomicky aktivních Slováků pohyboval okolo 60 tisíc. Strmý nárůst jejich počtu (a to hlavně v kategorii zaměstnanců) můžeme pozorovat v souvislosti se vstupem

Mezi zdrojovými regiony převládají okresy východního Slovenska. Právě z nich se občané za prací nejvíce stěhují; cílovou destinací se pro ně nejčastěji stává Praha. Největší nárůst počtu ekonomicky aktivních Slováků zaznamenal okres Kolín (otevření automobilového závodu firmy TPCA v roce 2005), okres

pracuje v průmyslu a ve stavebnictví (jako kvalifikovaní řemeslníci a opraváři). Výrazným pozitivem je skutečnost, že Slováci ve stavebnictví pracují ve značné míře na pozicích trvalého charakteru, nikoli sezónního. Nemaleý počet ekonomicky aktivních Slováků je zaměstnán také při obsluze stro-

podle věku, a to ve srovnání zaměstnanců a živnostníků. Slováci – zaměstnanci převažují hlavně v nižších věkových ročnicích, zhruba do 40 let věku, poté je patrná výraznější převaha Slováků – živnostníků. Tato skutečnost souvisí s historickým vývojem spektra profesí, ve kterých ekonomicky aktivní Slováci pracují. Převážně starší věkové ročníky pracují na živnostenský list ve stavebnictví. Mladší věkové ročníky nacházejí uplatnění jako zaměstnanci ve službách a průmyslu. Největší rozdíly v podílu Slováků najdeme ve věkové kategorii do 25 let, kde jich na konci roku 2009 bylo zaměstnáno přes 15 %, na živnostenský list pak pracovala pouze 4 %.

obou republik do Evropské unie. Od 4. čtvrtletí roku 2008 byl zaznamenán mírný pokles v důsledku hospodářské krize. Celková zaměstnanost občanů Slovenska v České republice nejvíce meziročně klesla v období 2008–2009, a to o 1 421 osob. V této době také došlo k přesunu malé části Slováků v závislém zaměstnání do nezávislého živnostenského podnikání. Nicméně celkový počet ekonomicky aktivních Slováků u nás na konci roku 2010 dosáhl 111 406 osob, což představovalo více než třetinu všech zahraničních pracovníků. Index růstu jejich počtu se tak od rozdělení republik vyšplhal na hodnotu 431 %. Podíl Slováků v závislém zaměstnání na jejich celkovém ekonomicky aktivním počtu tvoří více než 90 %, na rozdíl od ostatních skupin cizinců na trhu práce je u nich patrná orientace na získání stálého zaměstnání.

V územním rozložení pracujících Slováků došlo ve sledovaném období k následujícím změnám.

Plzeň-město (výroba televizorů) a okres Praha-východ. Naopak výrazný pokles zaznamenaly moravské okresy – Hodonín, Olomouc a Vsetín, a to mimo jiné i v souvislosti se špatnou restrukturalizací podniků. V roce 2010 pracovalo nejvíce ekonomicky aktivních Slováků v městských okresech, dále pak v okrese Mladá Boleslav, Praha-východ, Frýdek-Místek a Liberec.

Dominují muži

Ve struktuře ekonomicky aktivních Slováků podle pohlaví je patrná dominance mužů, kteří tvoří dvě třetiny všech pracujících. Přesto se podíl pracujících žen v posledním desetiletí výrazně zvýšil z 20 % v roce 2000 na 36 % v roce 2010. Tyto změny jsou zapříčiněny strukturou odvětví, ve kterých u nás ekonomicky aktivní Slováci pracují. Výrazný nárůst byl zaznamenán v sektoru zdravotnictví a obchodu, kde ženy našly uplatnění. Značná část mužů stále

žijí a zařízení či v nekvalifikovaných pozicích. V Praze, případně i v dalších městských okresech, je patrná koncentrace osob s vyšším vzděláním, které našly uplatnění v pobočkách nadnárodních společností. Vysoce kvalifikovaní odborníci působí také na univerzitách a dalších vědeckých pracovištích.

Slováci podobně jako například cizinci z východních zemí mají oproti občanům ze západoevropských zemí zhoršenou možnost uplatnit své dosažené vzdělání na trhu práce. Nejvíce Slováků (34 %) je zaměstnáno na pracovních pozicích s nejvyšším požadovaným vzděláním základním a nižším, přičemž toto maximálně dosažené vzdělání má pouze 18,4 % Slováků. Tento nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po vzdělání Slováků je patrný i u ostatních kategorií vzdělání, nicméně není již tak markantní.

Velmi zajímavá je struktura ekonomicky aktivních Slováků

Po studiu v ČR i kariéra

Studium Slováků na českých univerzitách bylo do roku 1999 upravené smlouvou. Vyplynulo z ní, že Slováci mohou v omezeném počtu na českých univerzitách studovat pouze ty obory, které se u nich nenabízejí. Dne 15. 1. 1999 byl podepsán mezi oběma republikami protokol o spolupráci v oblasti vzdělávání, mládeže, tělesné výchovy a sportu, který přidělil slovenským studentům stejné podmínky pro studium na státních vysokých školách jako českým studentům, a to bez omezení jejich počtu. Od této doby došlo k prudkému nárůstu počtu slovenských studentů v ČR, ze zhruba 1 200 na více než 24 tisíc na konci roku 2010. Tito vysokoškolsky vzdělaní studenti se stávají kvalifikovanou pracovní silou pro český trh práce, o svém návratu zpět do vlasti často ani neuvažují, protože budování kariéry v ČR nabízí širší možnosti.

Michaela Bártová
nezávislý analytik trhu práce